

FOTO ANP

De Willem I van onze dagen

PORTRET VAN WIM KOK, MINISTER-PRESIDENT BIJ UITSTEK

Hij keek de kunst af bij Ruud Lubbers, om vervolgens alles anders te doen. Inmiddels is hij in peilingen populairder dan de vorige minister-president ooit is geweest. Vastberaden bouwt hij aan een plaats in de vaderlandse geschiedenisboekjes. Wim Kok, de minst paarse minister uit het kabinet-Kok, zet Nederland opnieuw op de kaart.

De politieke start van Wim Kok was moeizaam. Toen hij kort na de verkiezingen van 1986 het PvdA-leiderschap had overgenomen van Joop den Uyl, viel het leiden van de fractie hem niet mee. De combinatie partijleider en minister van Financiën, vanaf 1989, ging hem evenmin glad af. Pas in 1994, toen hij van kabinetsformateur Kok transformeerde in minister-president Kok, vond hij zijn plek. Wim Kok (58) kwam uiteindelijk thuis: niets past hem zo goed als het premierschap. Vervraagd is de herinnering aan zijn voorganger Ruud Lubbers — drie jaar geleden nog alles dominerend.

JAAP JANSEN

Wie in de wandelgangen van de macht hoort verwijzen naar de 'MP', denkt aan Wim Kok. Aan niemand anders. 'Wim is maar voor één ding geschikt: premier zijn,' zegt een van zijn ministers met een mengeling van verwondering en ontzag. 'Hij is geknipt voor deze functie. Wim is dé minister-president bij uitstek.'

Voor Kok betekende het overnemen van de voorzittershamer van Lubbers niets minder dan een bevrijding. In het kabinet-Lubbers/Kok zat hij klem tussen de alomtegenwoor-

dige CDA-premier en een teleurgestelde PvdA-achterban die de tucht van regeren bij sociaal-economisch zwaar weer niet begreep. Steeds opnieuw bleek het slecht te gaan met uitgaven en inkomsten, steeds weer moest Kok als minister van Financiën zijn eigen PvdA-ministers 'nee' verkopen. Niet alleen zij, maar vooral ook hijzelf werd er knorrig van; sikkeneurig, lichtgeraakt. En tot overmaat van ramp kon het politieke dier Lubbers hovaardij niet altijd onderdrukken. In de dagen van diens kabinet, er was dagenlang vergaderd over het sluitend maken van de begroting, sprak Lubbers de PvdA-voorman in

men. 'Nu zijn zij afhankelijk van de officier van Justitie.'

Via dading kunnen betrokken partijen een schadebedrag afspreken of een andere vorm van goeddoening. Betaling is gegarandeerd door een Garantiefonds Benadeelden. Wanneer de verdachte zijn afspraak niet nakomt, betaalt het garantiefonds.

De partijen bepalen zelf de inhoud van de overeenkomst. Wanneer ze het niet eens worden, kunnen ze hun geschil aan een arbiter voorleggen. Als een van beide partijen elke medewerking weigert, wordt de zaak gewoon afgedaan door de rechtbank.

Landelijke toepassing van dading zou de rechterlijke macht substantieel kunnen ontlasten, zegt Olde Rikkert. Het model kan binnen vijf jaar in alle negen-

FOTO RINUS DE HILSTER

Dading: dader en slachtoffer regelen de zaak zonder rechter

tien arrondissementen ingevoerd worden. Tot grote verbazing van de LPD heeft Justitie-minister Sorgdrager op haar begroting voor 1997 geen geld gereserveerd voor continuering van het project. Daardoor hangt de dadingpraktijk aan een zijden draadje.

Tot op heden ontving de LPD jaarlijks een subsidie van 2,5 ton, waarvan de helft voor een concreet project. Landelijke invoering zou daarbij per arrondissement circa 1,5 ton kosten. De LPD heeft haar hoop nu gevestigd op de Tweede Kamer. 'Wellicht kunnen de Justitiespecialisten de minister bij de komende begrotingsbehandeling op andere gedachten brengen.' Pikant feit is dat minister Sorgdrager zelf nota bene lid was van het Steuncomité Dading.

Gerlof Leistra

Toch een stadsprovincie

De stadsprovincie is terug van weggeweest. Niemand geloofde nog dat het er ooit van zou komen, nadat het kabinet in februari dit jaar het wetsvoorstel voor de stadsprovincie Rotterdam had ingetrokken. Jarenlang werk, de voorbereiding in een bijzondere wet, een lex specialis, alles strandde in een referendum. De bevolking van Rotterdam zei 'nee'. Rotterdam mocht niet worden opgedeeld. De Tweede Kamer nam die uitspraak over, met in de hoofdrol de PvdA-fractie die het werk van de eigen staatssecretaris torpedeerde.

Het kabinet legde zich er niet bij neer: het bleef van mening dat vernieuwing van de bestuurlijke organisatie gewenst is om de problemen in de Rotterdamse regio effectiever aan te pakken. Dus kwam er een commissie van zwaargewichten onder leiding van voormalig Europees commissaris Frans Andriessen. En zowaar, het werkt. De commissie wist na veel praten achter de schermen tot een voorstel te komen waarin Rotterdam ongedeeld blijft, maar een stadsprovincie in 1998 toch een feit kan zijn.

De stadsprovincie sneuvelde op 'gezond volksgevoel', en bovendien op de verkeerde gronden. Het werkelijke manco van het wetsontwerp was een ondeugdelijke verdeling van taken en bevoegdheden tussen gemeenten en stadsprovinciebestuur. Zowel de randgemeenten van Rotterdam als de tot volwaardige gemeenten opgewaardeerde stadsdelen kregen te veel bevoegdheden, het provinciebestuur te weinig. Handhaving van de openbare orde, ontwikkeling van bouwlocaties en belastingheffing waren in het oog springende bronnen voor conflict.

De commissie-Andriessen heeft op hoofdlijnen een krachtig en helder rapport gepresenteerd, onder de veelzeggende titel *De toekomst wacht niet*. De stadsprovincie Rotterdam biedt de beste bestuurlijke voorwaarden om de ernstige problemen op te lossen: een hoge werkloosheid vooral onder allochtonen, wegtrekken van woningzoekenden en wegklekken van bedrijvigheid, en een verstikkende verkeersstroom. Dertig procent van de Rotterdamse werklozen heeft alleen basisonderwijs. Daarmee heeft de havenstad de laagstgeschoolde werkzoekenden van de grote steden. De op doorvoer gerichte Rotterdamse haven is het fundament van een eenzijdige economie waar de werkgelegenheid stagneert.

Breekijzer in de voorstellen van de commissie is dat alle grondzaken bij de provincie berusten. Het gevoeligste strijdpunt tussen centrale stad en randgemeenten is daarmee uit de wereld. Wethouders met territoriumdrift zullen eerst bij de provincie moeten aankloppen, waar het algemeen regionaal belang wordt gediend. Verder komen volkshuisvesting, parkeerbeleid en de haven onder de stadspro-

vincie. Dat laatste was al zo in de oude voorstellen, waarbij de commissie zich in principe aansluit.

De kracht van het voorstel, het aangeven van duidelijke contouren van de nieuwe stadsprovincie, is ook een zwakte. Veel details moeten nog geregeld worden. Zo is niet duidelijk hoe de commissie de onroerendzaakbelasting (OZB) wil heffen. Desal-

niettemin: de commissie tendert naar een keuze voor een sterke provincie en zwakkere gemeenten dan in het oorspronkelijke wetsontwerp, en dat is een goede zaak. Het belangrijkste is echter dat betrokken partijen zich op de hoofdlijnen kunnen vinden. Ook daar ziet het naar uit. Binnenkort zal het kabinet een standpunt bekend maken.

De commissie kiest voor een stadsprovincie omdat het de enige haalbare manier is om te komen tot een regiobestuur dat sterk en direct gekozen is en bovendien geen geweld doet aan het anderhalve eeuw geleden door Thorbecke ontworpen stelsel van drie en niet meer dan drie bestuurslagen: rijk, provincie, gemeente. Elke andere oplossing ontbeert bestuurlijk en politiek draagvlak. Dat geldt ook voor het zuiverder model van één agglomeratiegemeente die totstandkomt door herindeling en samenvoeging van alle gemeenten in de regio.

De stadsprovincie is wel een raar bijgebouw aan het huis van Thorbecke, met uitgekleden gemeenten en een 'doe'provincie. Het bijgebouw biedt echter nieuwe mogelijkheden, niet in de laatste plaats voor de bestuurlijke vormgeving van de centrumgemeente Rotterdam. Daar is via de deelgemeenten stiekem een extra bestuurslaag ingevoerd, zij het aan de onderkant van het gebouw en niet tussen provincie en gemeenten. De commissie is het blijkbaar om het even hoe het daarmee afloopt. Het vervolg laat zich raden: ofwel de deelraden verdwijnen, ofwel de grote centrumgemeente Rotterdam kwijnt wegens uitholling van haar belangrijkste taken weg en wordt in een latere fase alsnog opgedeeld.

Is het Rotterdamse model geschikt voor Amsterdam of Den Haag? De Rotterdamse regio wordt bijeengehouden door de haven. Een zo sterk bindmiddel ontbreekt bij de andere twee. De Amsterdammers wezen een opsplitsing van de stad af en daarmee de stadsprovincie, zonder dat die werkelijk in stemming was gebracht. De Amsterdamse regio valt nu terug op een strategie van vrijwillige intergemeentelijke samenwerking, per project of taak. Dat heet functioneel bestuur. De commissie-Andriessen typeert de lappendeken van bestuurtjes die zo ontstaat voor het Rotterdamse als 'ondemocratisch' en 'ineffectief'. Het wachten is op de commissie die dat voor de Amsterdamse regio concludeert.

Arthur van Leeuwen en Paul de Hen

de Trêveszaal toe alsof diens aanwezigheid slechts gedoogd werd. Kok, die het in het algemeen goed met Lubbers kon vinden, kookte inwendig. Staatssecretaris Jacques Wallage, die dag ook aanwezig bij de ministerraad, brak de spanning met een memo aan Kok. 'Zojuist ging de president-directeur buitengewoon tekeer tegen de voorzitter van de ondernemingsraad. Hij doet er echter verstandig aan, er rekening mee te houden dat de voorzitter van de ondernemingsraad straks zelf president-directeur is,' aldus Wallage in het dubbelgevouwen briefje. Het hielp Kok zich in te houden. Op Prinsjesdag 1996, na twee jaar regeren, noemde hij zichzelf 'voorzitter van de raad van bestuur'.

Wallage schreef meer memo's aan Kok. Hij adviseerde hem van zijn rustige, betrouwbare uitstraling een handelsmerk te maken. 'Als jij bij de mensen overkomt als een rustige, betrouwbare minister van Financiën, dan ziet men ook de dingen die van jou een goede minister-president zullen maken.'

BOEGBEELD

Wat Wallage voorzag, is uitgekomen. Boven de partijen, zonder last, komt Kok tot bloei. Zoals hij bij de vakbeweging, gehoord de beraadslaging, uiteindelijk de centrale stem naar buiten was, is hij nu het boegbeeld van paars. Of liever: van het eerste kabinet-Kok. Want de samenstelling ervan mag dan uniek zijn, er komt een moment dat de twee polen PvdA en VVD elk weer huns weegs gaan. En Kok zal, als het zo uitkomt, geen moeite hebben met een draai naar het CDA.

Als minister-president is Kok een natuurtalent. Hij heeft zijn rol gevonden en langzaam aan, bijna ongemerkt, wordt zijn profiel scherper. Het beeld van de voorzitter die zijn ministers aanhoort en uiteindelijk de grootste gemeene deler destilleert, klopt steeds minder. Kok als neutrale 'voorzitter van Nederland', zoals de socioloog Abram de Swaan Kok in december 1995 introduceerde bij diens Den Uyl-lezing, is een achterhaald stempel. Wim Kok neemt steeds vaker de leiding en legt zijn eigen accenten — soms dwars tegen een aanvankelijke meerderheid van de ministerraad in.

Dat gaat zo: de 'raad', die elke vrijdagochtend om tien uur bijeenkomt, praat over grote

onderwerpen in termijnen. In de eerste termijn zegt elke minister die dat wil er het zijne van. Kok sluit het rondje af met zijn eigen opvatting. In tweede termijn praten de bewindslieden vaak naar Kok toe — ze sluiten een compromis tussen zichzelf en de MP, die vervolgens een conclusie kan trekken die ook de zijne is. 'Ik heb het gevoel dat alle argumenten gewisseld zijn, ik stel voor het voorstel van de minister van Volksgezondheid te volgen, in die zin dat...' klinkt het dan bijvoorbeeld. Koks gezag is zodanig, dat de ministerraad bijna altijd volgt. Tot stemmen is het nog nooit gekomen.

In hun enthousiasme komen ministers soms met drastische oplossingen. Kok weegt de maatschappelijke en procedurele implicaties: kan het wel op deze manier en krijgen we daar wel voldoende draagvlak voor? Op ter-

reinen die hem buitengewoon interesseren voert Kok parallelle diplomatie: economie, werkgelegenheid, infrastructuur. Toezeggingen doet hij nooit, hij beperkt zich tot vragen stellen en luisteren. Stap voor stap brengt hij via werkbezoeken en gesprekken in het Torrentje de hele samenleving in kaart. 's Avonds drinkt hij dan, net als Lubbers, Corenwijn. 's Middags water. Ook daarin is hij pragmatisch: op Koninginnedag Spa Reine, op 1 mei Spa Rood, vertelde hij eens met een glimlach.

Door die contacten komt hij soms met vragen waar de vakministers zelf nog niet bij hebben stilgestaan. Met een timmermansoog voor het detail; voor de compleetheid van afspraken. In de politiek wordt het belang daarvan nogal eens onderschat. Vaak blijken er achteraf nog talloze losse eindjes te zijn, die later nog veel ellende geven. Betuwelijn, Hogesnel-

Premier Kok neemt in de ministerraad steeds vaker de leiding en legt eigen accenten, soms tegen een meerderheid in

ELSEVIER TOERISME

In deze rubriek ontmoet u de 623.000 lezers van Elsevier, met een ver boven gemiddelde belangstelling voor reizen, vakantie en uitstapjes. En die nemen het er graag goed van. Wilt u meer weten over adverteren in deze rubriek? Belt u dan Uitgeversmaatschappij Bonaventura: 020 - 515 9628.

ISRAEL-SELECT

Exclusief reizen door Israël
in kleine groepen van maximaal 9 personen

Reizen à la carte. Alles is mogelijk. Onder leiding van een deskundige gids-chauffeur in een comfortabele mini-bus.

Absolute vrijheid in reizen

Postbus 2019
2980 CA Ridderkerk

Voor meer informatie belt u
Makor Reizen: 0180 - 42 93 94

ELSEVIER TOERISME

ADVERTEREN?

BEL VOOR INFORMATIE 020 - 5159628

**DE RACE
TEGEN
AIDS
HEEFT
SPONSORS
NODIG.**

AIDS FONDS GIRO 8957

BANKREKENING 70.70.70.228. TELEFOON 020 - 626 26 69.

heidslijn, vliegveld Beek: Kok kent de dossiers volledig. Gesprekken daarover met hem betreffen overwerk voor ministers als Jorritsma (Verkeer en Waterstaat) en De Boer (Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer).

Ministers staan open voor zijn argumenten. En het werkt ook andersom. Als Kok eenmaal een nieuw standpunt heeft geadopteerd, draagt hij het ten volle. Hij is een betrouwbare ambassadeur van het kabinetsbeleid. Afspraak is afspraak, is zijn leidraad. Betrouwbaarheid gaat boven alles. Mensen moeten van de overheid op aan kunnen, vindt Kok.

In 1982, toen Kok nog voorzitter was van de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV), was dat de kern van zijn conflict met PvdA-leider Den Uyl. Als minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid greep deze in in de Ziektwet. Om dat te kunnen, moest hij de cao's openbreken. Als overheid een contract vernietigen dat volkomen rechtmatig tussen twee partijen is gesloten — dat doe je niet, vond Kok.

Als minister van Financiën en vice-premier onder Lubbers was Kok medeverantwoordelijk voor de ingreep in de Wet op de Arbeidsongeschiktheid (WAO). Kort voordat het kabinet daar in 1991 toe overging, beloofde Kok nog dat het zo ver niet zou komen. Aan hoogte en duur van de uitkeringen zal niet worden getornd, zei hij op een partijbijeenkomst in Deventer. Dat hij die belofte heeft moeten breken — als donderslag bij heldere hemel — beschouwt hij nog steeds als een kras op zijn ziel. Sindsdien waakt hij ervoor dat ingrijpende maatregelen voor de mensen die het betreft niet volledig uit de lucht komen vallen. Betrouwbaarheid vereist een zekere voorspelbaarheid.

MINST PAARS

Soms moet Kok accepteren dat de dingen anders gaan dan hij wenst. Dat heeft meestal te maken met de paradox dat Kok, premier van het paarse kabinet, van alle ministers misschien wel de minst paarse is. Het links-liberale levensgevoel is hem vreemd. Openstelling van het huwelijk voor homo's vindt hij raar. Dan kunnen we beter het huwelijk als zodanig afschaffen, poneerde hij eens in de minister-raad.

Het woord 'gedogen' komt in zijn catalogus niet voor. Wetten zijn er om te worden gehandhaafd. Willen we die wetten niet, dan moeten we ze afschaffen, is zijn principe. Van half-half houdt hij niet. Met de gedachte dat een coffeeshop spul verkoopt dat officieel niet mag worden ingekocht, kan hij zich maar moeilijk verzoenen. Bij een relatief nieuw fenomeen als XTC — de synthetische harddrug die voor een belangrijk deel in Nederland wordt geproduceerd — kiest hij de harde lijn. Hier kan Kok zijn buitenlandse ambtgenoten

eindelijk eens laten zien wat hij waard is. 'Wim is godvergeten kwaad geworden toen hij hoorde van die pillenfabriekjes in Brabant,' zegt een betrokkene. 'Dat dit nu wordt aangepakt, is te danken aan hem persoonlijk.'

Voordat hij minister-president werd, keek Kok het vak af bij Ruud Lubbers. Toen Kok net was aangetreden, leek het alsof hij Lubbers trachtte te kopiëren. Nu hij er ruim twee jaar zit, vallen juist de verschillen meer op. Aan de lange ovale tafel in de Trêvesaal wordt langzaam maar zeker duidelijk dat Kok een eigen koers vaart. Daarbij stelt hij zich, anders dan je zou verwachten, vaak kwetsbaar op door al in de eerste ronde zijn eigen opvattingen te ventileren. Lubbers ging het vooral om het bedenken van compromissen.

Voor hen die het spel minstens zo interessant vinden als de knikkers, viel bij Lubbers meer te genieten. Het volk is beter af met Kok

De CDA-premier bemoeide zich overal mee, vaak vanaf het eerste moment. Kok ziet toe vanaf een afstand, en grijpt pas in als betrokken ministers er niet uit dreigen te komen. Ministers voelen zich minder op de vingers gekeken dan onder Lubbers, al weten ze dat ze bij Kok altijd met een sluitend verhaal moeten komen. Lubbers was creatiever dan Kok, op het geniale af. Was er eenmaal een besluit, dan wist Lubbers al gauw nog een beter alternatief. Bewindslieden konden nimmer rustig gaan slapen. Kok vindt: je moet een keer het boek dicht doen.

Lubbers genoot van het steeds weer opnieuw laten terugkeren van een 'dossier'. Kok houdt van opschieten. De grote infrastructuurprojecten waarmee Kok zijn kabinet een eigen signatuur geeft, zijn in feite reeds langlopende kwesties. Kok heeft er vaart achter gezet. Dat de besluitvorming over vliegveld Beek zich maanden voortsleepte omdat de belangen van milieu en economie (en van de daaraan verbonden ministers De Boer en Jorritsma) maar niet konden worden verzoend, is hem een gruwel. Kok verafschuwt *surplace*-situaties. Wat hem betreft, krijgen in dit dossier economie en werkgelegenheid absolute voorrang. Niet dat hij geen oog heeft voor het milieu — hij vindt alleen dat de milieubeweging de dingen te zwart-wit schetst.

Kok is altijd op zijn hoede. Hij is permanent in onderhandeling, maar deelt niet. Hij geeft geen gunsten en heeft bij niemand een

OVER DE VOLLE BREEDTE

BROEDEN OP GROTE SCHAAL

Hoe verplaats je een ei en hoe warm moet het zijn totdat het kuiken tevoorschijn komt?

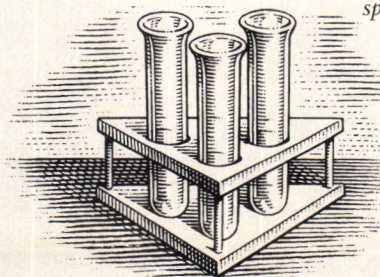
We staken veel op toen we met de mensen van Pronk's kuikenbroederij om de tafel zaten. Het te leggen ei was dan ook complex, vooral wat betreft infrastructuur en installatietechniek.

Europa's grootste en modernste broederij verrijst bij Meppel.

CELDELING IN BAKSTEEN

Celdeling is geen onbekend verschijnsel voor Paques, wereldwijd

specialist in waterzuiveringen. Met ons flexibele kantoorconcept Circle Office gaven we er extra betekenis aan. In Balk zetten we (in een half jaar!) drie offices neer, verbonden met glazen gangen. Kleur wijst de weg: in de groene unit vindt u de engineers, in de blauwe de watertechnologen en in de rode het management.

De celdeling schept overzicht, rust. Een prettig milieu om in te werken.

NIEUWBOUWPLANNEN?

Bouwen met Metabouw betekent dat u in feite zelf nergens omkijken naar hebt. Van architectonisch en installatietechnisch ontwerp tot en met constructie en uitvoering. Wij zorgen ervoor.

Verantwoordelijkheden liggen duidelijk, er is één aanspreekpunt voor alle aspecten van uw nieuwbouw. Onze geïntegreerde, met ISO 9001 gecertificeerde aanpak spreekt steeds meer opdrachtgevers in steeds meer branches aan. Onze brochure geeft u een goed beeld over de volle breedte. Bel 0570-690909.

FORMULEBOUW

METABOUW

EEN UNIEKE AANPAK

Metabouw B.V. Dortmundstraat 30, 7418 BH Deventer.

Chaplin

Montis. De essentie.

Windy

Spica

Oscar

montis

Steenstraat 2, Postbus 153, 5100 AD Dongen, Holland.
Telefoon 31 (0)162 37 77 77. Fax 31 (0)162 37 77 10.

rekening openstaan. 'Ik heb geen zin om daarvoor later een prijs te betalen' en 'Ik wil niet met de hoed in de hand langs gaan,' zijn typische Kok-zinnen. Ministers die extra geld nodig hebben en bij Kok een vlammend pleidooi afsteken, verlaten het Torentje zonder te weten of het iets heeft uitgehaald. Hij committeert zich nooit.

De meeste mensen hebben een sterke behoefte om aardig gevonden te worden. Kok niet. Dat maakt het voor hem makkelijker om toezeggingen te vermijden. Voor bewindslieden is dat vervelend, maar het heeft ook voordelen: Kok past geen trucs toe. Wie tevreden bij Lubbers vandaan ging, merkte later soms dat het ogenschijnlijk prachtige resultaat voor hun begroting vervelende bij-effecten had. Lubbers belde wel eens maatschappelijke figuren om ze aan te sporen van buitenaf een heikel thema aan de orde te stellen: 'Zou je dat niet eens zeggen?' Op dat soort spelletjes is Kok nog niet betrappt.

HELDERE NOTITIES

Deze premier houdt niet van verrassingen. Kok kan er niet goed tegen als hij wordt overvallen. Van ministers en adviseurs wil hij graag heldere notities en varianten. Op vrijdagochtend krijgt hij, naast de dagelijkse selectie van krantenberichten die om 7.40 uur op zijn bureau wordt gelegd, een A4'tje met vijf à zes actuele onderwerpen waarover 's middags op de wekelijkse persconferentie vragen kunnen worden gesteld. Kok kent de ins en outs natuurlijk wel, maar het kan geen kwaad ze nog eens op een rijtje te zien.

Wanneer in de ministerraad iemand met een nieuw idee komt, wil hij er een notitie over. Die komt dan later op de agenda terug. Al op maandagochtend stelt de premier de agenda voor de vrijdagse ministerraad vast. Kok houdt strikt vast aan de tien-dagen-termijn voor ministerraadstukken: bewindslieden die hun bijdrage te laat inleveren, krijgen de wind van voren, zoals staatssecretaris Erica Terpstra afgelopen zomer mocht ervaren toen zij pas kort voor de vergadering kwam met een heikel stuk over de thuiszorg — een beleidsterrein waarover de Tweede Kamer uiterst kritisch is, Koks eigen PvdA voorop. Een aantal ministers ergert zich eraan dat Kok in zijn precisie soms een uitzondering maakt voor zijn partijgenoot Ad Melkert.

Als bij hoge uitzondering ter plekke een tekst wordt uitgedeeld, komt het onderwerp pas na de lunchpauze aan de orde, zodat iedereen het gelezen kan hebben. De vrijdagse pauze, van 13.00 tot 14.00 uur, gaat meestal volledig op aan overleg in kleine groepjes.

Meestal heeft Kok de deelnemers daags tevoren al uitgenodigd. Ingewikkelde, nog niet uitgekristalliseerde kwesties houdt hij zo buiten het plenaire overleg. Lubbers behandelde in de raad met een paar vakministers wel eens onderwerpen op een niveau waaraan de andere aanwezigen geen touw konden vastknopen. Begrotingsbesprekingen onder Lubbers waren vaak niet te volgen. Lubbers besprak verschillende varianten tegelijkertijd. In die chaos was hij soms de enige die nog een compleet beeld had. Kok wil dat iedereen het kan begrijpen. In principe moet iedere bewindsmen een zinnige bijdrage kunnen leveren. Het land wordt collegiaal bestuurd.

Topambtenaren daarentegen, hebben een stapje terug moeten doen. Lubbers stond open voor creatieve ideeën, van wie ze ook afkom-

Versillen tussen Kok en Lubbers (links) vallen steeds meer op

stig waren. In de door Kok voorgezeten onderraden van de ministerraad, waarbij ook ambtenaren aanwezig zijn, verstaat Kok zich primair met de ministers. Ambtenaren zijn hulpjes die hun plaats moeten kennen.

Ook in interviews wil Kok onvoorspelbare wendingen voorkomen. Voorafgaand aan vraaggesprekken heeft hij graag een lijstje met onderwerpen. Niet-alledaagse thema's bespreekt hij dan vooraf met adviseurs. Lubbers liet het meestal zonder omwegen over zich heen komen. Koks voorganger filosofeerde graag, en ook de vorige PvdA-premier, Den Uyl, nam in zijn beschouwingen vaak een hoge vlucht, hij verkende nieuwe wegen. Kok houdt niet van geouwehoer, hij komt meteen ter zake.

Speeches worden voorbereid op vakdepartementen, gaan vervolgens naar een raadadviseur (een van de tien beleidspecialisten die de minister van Algemene Zaken omringen) en de secretaris-generaal, en dan pas ziet de premier ze. Lubbers schreef veel meer zelf en veranderde zijn teksten tot op het laatste moment. Kok wil zijn teksten ruim van tevoren

FOTO ANP

gereed hebben. Als hij eenmaal voor een zaal staat, wijkt Kok nauwelijks af van de tekst. Papier geeft hem zekerheid.

De vrijdagse persconferentie en de radio en tv-praatjes met minister-president Kok zijn een wereld van verschil met die van Lubbers. Veel meer dan Kok bedreef Lubbers politiek. Kabinetsleden hoorden vaak met gekromde tenen hoe Lubbers een besluit volstrekt anders uitlegde dan zij hadden bedoeld. Lubbers was een draaikolk van woorden, Kok een oase van helderheid. Als het kabinet nog niet uit een bepaalde kwestie is, geeft Kok al wel de contouren aan waarbinnen de besluitvorming zich beweegt.

Lubbers gebruikte de publiciteit voor politieke doeleinden, Kok heeft een sterke behoefte aan het afleggen van publieke verantwoording. Voor politici en journalisten die het spel minstens zo interessant vinden als de knikkers, viel er bij Lubbers meer te genieten, maar het volk is beter af met Kok.

FUNCTIONELE RELATIES

Kok wil premier zijn voor alle Nederlanders, verkondigde hij bij zijn aantreden. Inmiddels is hij in peilingen populairder dan Lubbers ooit is geweest. Misschien lukt dat 'voor alle Nederlanders zijn' hem wel zo goed, omdat hij zich aan niemand in het bijzonder echt geeft. Zijn vrouw Rita is zijn enige maatje en daarbij blijft het. Alle overige relaties zijn in de eerste plaats functioneel. Hij werkt met wie hij aantreft. Van de bewindslieden heeft hij alleen Ad Melkert (minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en Willem Vermeend (staatssecretaris van Financiën) uitgekozen. De rest van de PvdA'ers is geselecteerd door fractievoorzitter Wallage.

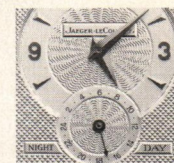
Rond Den Uyl bestond een soort hofhouding. Kok is daarvoor niet het type. Slechts minister Ad Melkert fungeert af en toe als praatpaal, maar Kok waakt ervoor dat de relatie te intiem wordt. Een persoonlijke band kan snel vervluchtigen. Naar het kabinet-Lubbers/Kok had de vice-premier zijn voormalige fractiesecretaris Hans Alders meegenomen als minister van Milieubeheer. Naarmate Alders zich meer identificeerde met het milieubelang, werd Kok afstandelijker.

De premier is terughoudend, maar niet koel. Zakelijk, maar relaxt. Bij tijd en wijle geestig, met een Brits gevoel voor understatement. Als anderen grappig doen, valt dat niet altijd in goede aarde: wanneer een van de liberale ministers een corpbalachtige opmerking maakt over zogenaamd 'gewone mensen', springt hij uit zijn vel. Voor Kok zijn er geen gewone mensen. Ieder mens is bijzonder.

Ministers waarden hem mede vanwege kleine gebaren. Toen Hans Wijers (Economische Zaken) in het nauw kwam vanwege een oude belastingconstructie, nam Kok hem instinctief in bescherming. Een zieke Gerrit

UNIEK IN AL ZIJN TWEEVOUD. REVERSO DUO.

DE REVERSO: AVANT-GARDE SEDERT 1931. JAEGER-LECOULTRE PRESENTEERT U EEN VERRASSEND NIEUWE UITGAVE VAN DE REVERSO. MET SLECHTS EEN DRAAIBEWEGING VAN DE HORLOGEKAST LAAT U DE WIJZERPLAAT VERDWIJNEN EN EEN ANDERE VERSCHIJNT. EEN ALTERNATIEF DAT MEER IS DAN ALLEEN EEN VERFIJND KUNSTVOORWERP. DEZE REVERSO TOONT U OOK DE TIJD IN EEN ONAFHANKELIJK INSTELBARE TWEEDE TIJDZONE. EEN ENKEL GERAFFINEERD EN GEPATENTEERD UURWERK DRIJFT TEGELIJKERTIJD DE BEIDE WIJZERKOPPELS AAN. DE REVERSO DUO: TWEE HORLOGES IN EEN, WAARAAN U DUBBEL GENOEGEN BELEEFT.

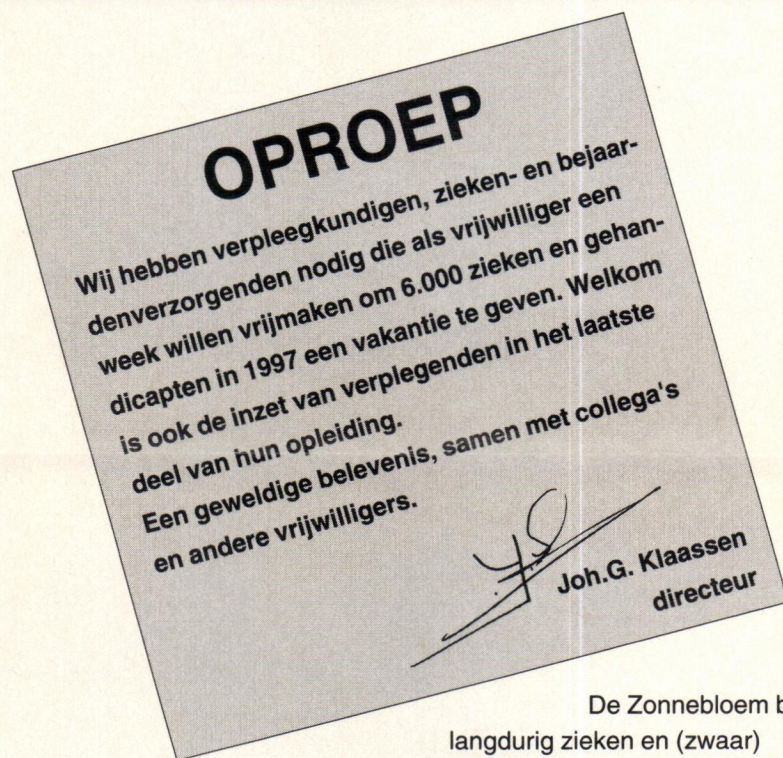

EEN DRAAIBEWEGING EN METEEN VERSCHIJNT HET TWEEDE HORLOGE MET DE DOOR U INGESTELDE TIJDZONE. DE 24-UURSWIJZER LAAT U, ALS GLOBAL TRAVELLER, DIRECT ZIEN OF HET DAG OF NACHT IS.

JAEGER-LECOULTRE

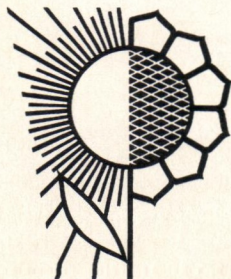
ONZE CONCESSIONAIRES VERSTREKKEN U GRAAG EEN GRATIS EXEMPLAAR VAN HET 'MANUFACTURE'S BOOK OF TIMEPIECES'.
INFORMEERT U IN AMSTERDAM BIJ: BONEBAKKER; BOBB JUWELIER; ELKA WATCH. EINDHOVEN: VAN DE KERKHOF.
DEN HAAG: A. GAEMERS CHRONOMETRIE; STELTMAN JUWELIER. MAASTRICHT: LEON MARTENS. ROSENDAAL: VERGOUWEN.
ROTTERDAM: HET HUIS VAN ST. ELOY. OF BELT U NAAR JAEGER-LECOULTRE, LE SENTIER, ZWITSERLAND: (++41) 21.845.02.02.

De Zonnebloem zoekt verplegenden

De Zonnebloem biedt
langdurig zieken en (zwaar)
lichamelijk gehandicapten vaak de enige kans
op een betaalbare vakantie.

Door de hulp van meer verplegenden is de Zonnebloem in staat nog meer mensen op vakantie te laten gaan. Wij hopen weer op de steun van velen te mogen rekenen. Bij voorbaat hartelijk dank!

"Ook ik help mee"
Meer informatie?
Bel: (076) 560 20 60

de zonnebloem

Postbus 2100, 4800 CC Breda. Telefoon (076) 560 20 60
Fax (076) 5 601 601 E-mail: zbl@concepts.nl Giro 145

Zalm (Financiën) kreeg een arm om zich heen. Ook vice-premier Van Mierlo, die zijn glans wat verloren heeft, vindt Kok aan zijn zijde. Collega-ministers ergeren zich wel eens aan Van Mierlo's langdradige betogen in de raad, maar Kok laat hem zijn gang gaan. Deels uit waardering voor Van Mierlo's lange staat van dienst (net als Den Uyl een *old soldier* die maar geen afscheid kan nemen), deels uit rationele overweging: Van Mierlo is nu eenmaal de leider van een coalitiepartij. Overigens wordt in het kabinet ook zonder toedoen van Van Mierlo langdurig gepraat over het buitenland. Vaak wel anderhalf uur per minister-raad. Nederland doet immers veelvuldig mee aan acties in Verenigde Naties-verband (over het drama Srebrenica is door de ministers vaak en emotioneel gesproken), en de Europese Unie is, zeker sinds Maastricht, een dominante factor.

'Europa' is voor Kok een van de leukste aspecten van zijn portefeuille. Hij verheugt zich op ontmoetingen met collega-regeringsleiders — bondskanselier Kohl op de eerste plaats. Een sterke Europese Unie is voor Kok een nationaal belang bij uitstek. Geen economie is zo afhankelijk van de omringende landen als de Nederlandse.

Koks recente passie voor infrastructuur — die hij deelt met VVD-kroonprinses Annemarie Jorritsma en D66-kroonprins Hans Wijers — komt eveneens voort uit het algemeen belang. De voorman van de Partij van de Arbeid beseft dat economie en werkgelegenheid in een distributieland als het onze gebaat zijn bij snel en efficiënt vervoer: Betuwelijn, Hogesnelheidslijn, ondergrondse verbindingen en straks een tweede luchthaven op een eiland voor de kust.

Toen Kok in 1986 de overstap maakte van de vakbeweging naar de politiek, verbaasde hij zich over de stroperige procedures in de residentie. Als premier wil hij langlopende discussies omzetten in daden. President Clintons metafoor 'een brug bouwen naar de 21ste eeuw,' neemt Kok letterlijk.

Met zijn grote projecten onder de noemer 'Agenda 2000-plus' verenigt Kok het algemeen belang met het eigenbelang. Premier Van Agt en premier Lubbers waren een half jaar na hun aftreden goeddeels vergeten, hield een van zijn adviseurs hem voor. Vergeten, omdat zij hun volk niets tastbaars hadden achtergelaten. 'Jij kunt de kaart van Nederland opnieuw intekenen en zo de Willem I van onze dagen worden,' luidde het advies.

De vergelijking met een koning moet Kok hebben doen huiveren, maar de hint is begrepen. Als er niet al te veel onvoorspelbare dingen gebeuren, zal Wim Kok straks de verkiezingen ingaan als de premier van een gezonde economie; een banenmachine met een solide positie in Europa. Als de premier die Nederland opnieuw op de kaart zet. ■